

El DPTOP sotmet a informació pública el Catàleg del paisatge de les Terres de l'Ebre

El DOGC publica l'inici del període d'informació pública del Catàleg del paisatge de les Terres de l'Ebre elaborat per l'Observatori del Paisatge de Catalunya, que es perllongarà durant un mes. El Catàleg és un instrument previst a la Llei del paisatge de Catalunya que serveix per a inventariar i analitzar tots els valors paisatgístics de la zona i per a proposar aquells objectius de qualitat paisatgística que la planificació territorial i la resta de polítiques sectorials hauran de prendre en consideració.

El Catàleg del paisatge, previst a la Llei 8/2005 de protecció, gestió i ordenació del paisatge, és el document de caràcter tècnic que determina la tipologia dels paisatges de cada zona, els seus valors i estat de conservació, els objectius de qualitat que han de complir i les propostes per a assolir-los.

Els objectius que han de complir els diferents catàlegs són els següents:

- **Inventariar els valors paisatgístics** presents a la seva àrea d'aplicació, amb la finalitat d'enumerar les activitats i els processos que hi incideixen de manera més notòria, delimitar les unitats de paisatge i definir els objectius de qualitat paisatgística per a cadascuna d'aquestes unitats.
- **Servir de suport per a la planificació territorial** i garantir la incorporació d'objectius paisatgístics als plans territorials parcials o, en el seu cas, als plans directors territorials.
- Actuar de documents base per a **campanyes de sensibilització** ciutadana i d'educació escolar sobre els valors del paisatge.
- Ser útils en la **definició d'estratègies sectorials**, com ara polítiques agràries, de promoció turística associada al paisatge o de desenvolupament rural.

L'Observatori del Paisatge de Catalunya, integrat per l'Administració local, les universitats, els col·lectius professionals i entitats cíviques, és l'ens responsable de la redacció dels Catàlegs, per encàrrec del DPTOP.

El paisatge, una eina de planificació

El DPTOP ha encarregat l'elaboració d'un catàleg per cadascun dels àmbits d'aplicació dels diversos plans territorials parcials, és a dir, el Camp de Tarragona, Terres de Lleida, Terres de l'Ebre, Alt Pirineu i Aran, Comarques Centrals, Regió Metropolitana de Barcelona i Comarques Gironines.

Aquesta coincidència d'àmbits d'aplicació no és casualitat, ja que, sens perjudici d'altres finalitats, es concep el Catàleg del paisatge com una eina de suport a la planificació territorial. Així, les dades corresponents a les unitats de paisatge, com ara l'estat de conservació dels diferents paisatges, els seus valors, les seves potencialitats i els objectius de qualitat que es defineixin,

s'incorporaran als diferents instruments de planejament territorial, com ara els plans territorials parcials i, en el seu cas, en els plans directors territorials mitjançant directrius del paisatge. D'aquesta manera, el Govern vol garantir la integració d'objectius de qualitat paisatgística en les estratègies territorials.

El Catàleg del paisatge de les Terres de Lleida ja ha estat aprovat definitivament i es preveu donar el vist-i-plau final al del Camp de Tarragona en breu. Pel que fa al Catàleg de les Comarques Gironines, es preveu aprovar-lo inicialment abans de finals d'any i li seguiria el de la Regió Metropolitana de Barcelona a principis de 2010. Els Catàlegs de l'Alt Pirineu i Aran i de les Comarques Centrals s'aprovaran inicialment al llarg del primer semestre de 2010.

Un innovador procés de participació

Els catàlegs de paisatge se sotmeten a un doble procés de participació ciutadana per tal de recollir els suggeriments de les institucions i les entitats del territori i dels ciutadans interessats.

Així, en la fase d'elaboració el Catàleg ja va comptar amb una àmplia participació territorial. Un total de 1.400 persones d'ens representatius de la zona, com ara els consells comarcals, les entitats naturalistes, les cambres de comerç o els consells reguladors de denominacions d'origen, van aportar les seves idees.

Per tal de facilitar la participació ciutadana, també es va desenvolupar un procés de recollida de suggeriments mitjançant la web de l'Observatori del Paisatge de Catalunya, amb el lema 'Opina. El paisatge t'escolta'. Aquest sistema de consulta, que es repeteix amb tots els catàlegs i que permet obrir l'elaboració d'aquests documents a la població general de l'àmbit que abasten, va rebre 387 aportacions. Igualment, es va fer un sondeig telefònic amb la participació de 811 persones, es va entrevistar en profunditat a 21 agents del paisatge i es van organitzar tallers de debat.

Els suggeriments rebuts van servir per a acabar de concretar el contingut del Catàleg i ajustar-ho al màxim a la realitat territorial. Ara, el Catàleg se sotmet a informació pública per tal de recollir al·legacions de ciutadans i institucions que puguin ajudar a acabar de perfilar el document.

Les Terres de l'Ebre: més enllà del riu i el delta

El Catàleg del paisatge de les Terres de l'Ebre abasta les comarques de la Ribera d'Ebre, la Terra Alta, el Baix Ebre i el Montsià i en fa una caracterització paisatgística per després fixar uns objectius de qualitat en la gestió d'aquest entorn i proposar tota una sèrie d'accions per tal d'assolir-los.

El paisatge d'aquestes comarques el conformen 10 trets: el riu Ebre i les terrasses fluvials; el delta de l'Ebre; les oliveres; la vinya; l'arquitectura de pedra en sec; els conreus de cítrics i fruita dolça; uns fons escènics

emblemàtics; nuclis de població singulars; construccions defensives, i el paisatge residencial i industrial.

Tortosa i el riu Ebre des del castell de la Suda, amb el massís dels Ports al fons

L'actual paisatge de les Terres de l'Ebre ha evolucionat notablement respecte el de fa un segle, tot i no ser un dels territoris que ha experimentat una més gran transformació. A principis de segle XX, els boscos d'aquestes comarques estaven explotats pel pastoreig o l'extracció de carbó i els conreus principals eren els de l'olivera i la vinya. Pel que fa a les viles, eren de petites dimensions i compactes, amb unes vies de comunicació pràcticament imperceptibles.

En els darrers 50 anys, alguns punts de la línia de la costa i l'eix Tortosa-Amposta-l'Aldea han estat notablement urbanitzats, ja sigui per a usos residencials o industrials. Precisament, les dinàmiques territorials que més incideixen en la configuració del paisatge actual són la disminució de la superfície de cultiu, els canvis de tipus de conreu, la urbanització del litoral i la construcció d'infraestructures de la mobilitat.

Per tal d'estudiar en profunditat els diversos paisatges de les Terres de l'Ebre i poder fer-ne una descripció acurada, així com per a avançar l'evolució futura que poden tenir, el Catàleg s'ha estructurat en els següents epígrafs:

- **L'inventari dels valors paisatgístics**, bé siguin identitaris (el delta de l'Ebre, el riu Ebre i el massís dels Ports, els escenaris de la Guerra Civil, les torres de defensa, ermites, santuaris i determinats cims), naturals (Parcs Naturals del Delta de l'Ebre i dels Ports, serres de Pàndols-Cavalls o Muntanyes de Tivissa-Vandellòs), o fons escènics de gran

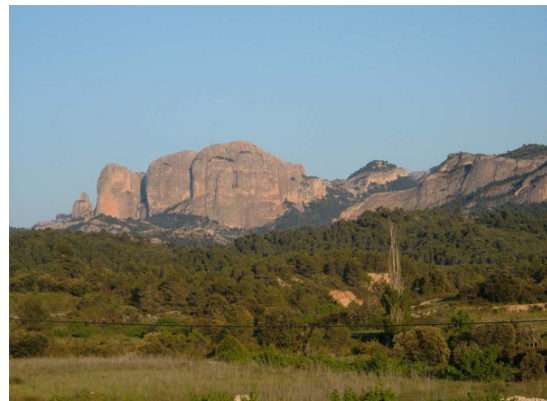

valor visual i simbòlic (serres de Cardó-el Boix, serra del Tormo o de Llaberia).

D'altra banda, les Terres de l'Ebre apleguen nombrosos conjunts naturals i culturals que constitueixen valuosos punts de referència per a la població: geològics (les Roques de Benet, muntanya de Santa Bàrbara), torres de vigilància al llarg del riu i de la costa (torre de la Carrova i Torre-castell de Sant Jordi d'Alfama), cellers modernistes (al Pinell de Brai i Gandesa), les ermites de la vall de Cardó o la Suda de Tortosa, entre d'altres.

Torre de la Carrova

Roques de Benet, als Ports

Així mateix, moltes poblacions constitueixen patrons paisatgístics singulars: nuclis encimbellats (Cap de la Vila de Miravet), nuclis-camí, disseminats, pesquers o amb traçat ortogonal.

Finalment, nombrosos espais agrícoles tenen com a valor més reconegut la seva singularitat. Entre ells, els conreus d'arròs, d'olivera o de fruita dolça i, en general, els paisatges de camps amb marges de pedra seca.

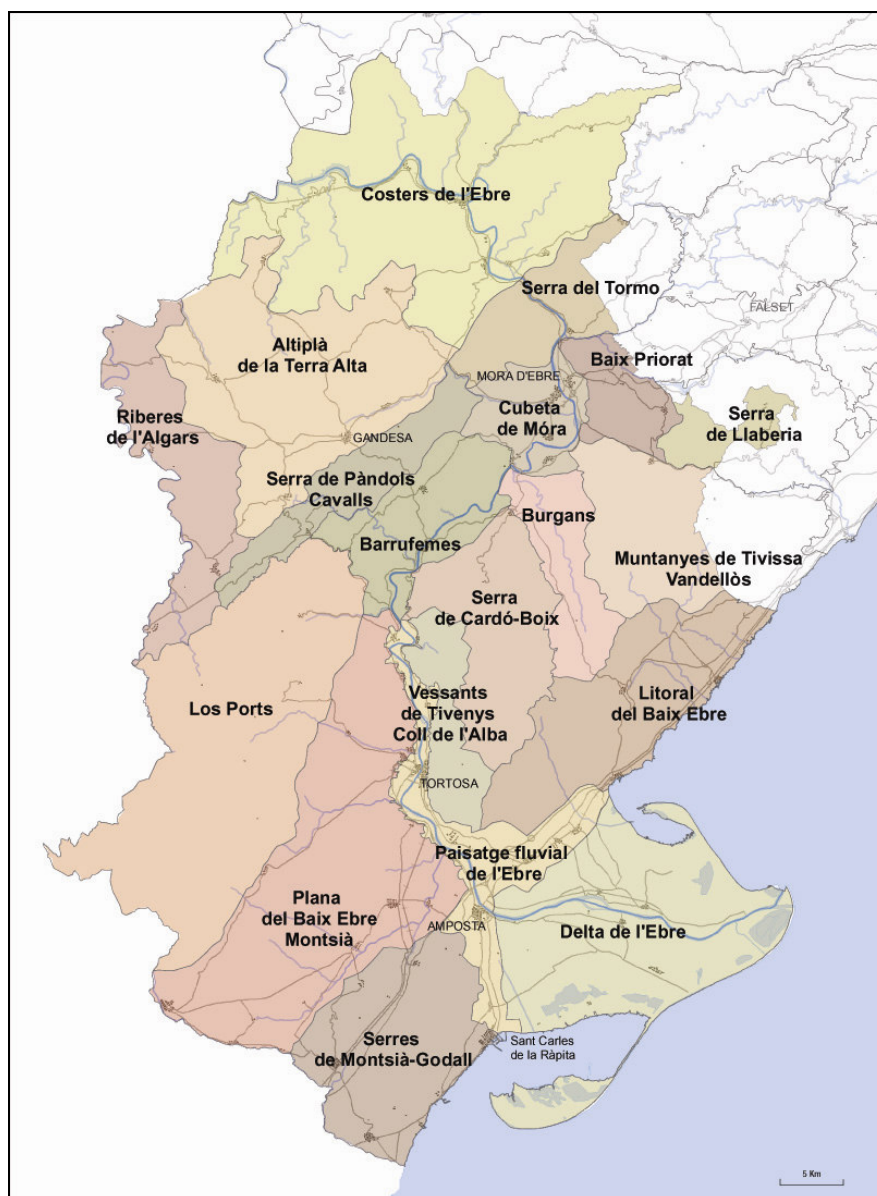
- **L'enumeració de les activitats i processos** que configuren i condicionen el paisatge ebrenc. S'hi inclouen els naturals, com ara el relleu, el clima, la hidrografia, els tipus de sòls i la vegetació, i els factors humans, és a dir, la petja que els pobladors han deixat en el paisatge al llarg dels segles, com ara pintures rupestres, castells, murs de pedra o cellers.
- Una **descripció de la situació actual** dels paisatges de les Terres de l'Ebre, juntament amb una previsió de la seva evolució futura, els seus riscos i les seves oportunitats.
- La delimitació de les **unitats de paisatge**, enteses com a àrees visualment coherents, cadascuna d'elles amb la seva fitxa descriptiva, que es constitueixen en l'eina bàsica de planificació.
- Els **objectius de qualitat paisatgística** mitjançant la identificació d'aquells espais o elements territorials en què les estratègies preferents

haurien de ser les de protecció dels elements valuosos, aquells àmbits on caldria formular estratègies de restauració o millora paisatgística i aquells grans patrons paisatgístics en què l'estratègia bàsica hauria de ser la de gestió del paisatge, és a dir, el guiatge i l'harmonització de les transformacions que puguin esdevenir-se en el futur.

Unitats de paisatge

El Catàleg divideix l'àrea de les Terres de l'Ebre en 19 unitats de paisatge, definides segons el creuament de dades sobre la morfologia del territori (relleu, hidrologia, pendents) amb d'altres de caràcter social o cultural (usos del sòl, elements identitaris) i els resultats de la consulta ciutadana. Cadascuna d'aquestes unitats té una extensió mitjana de 285 km².

Cada unitat és cartografiada i acompanyada d'una fitxa que concreta, per a aquella àrea, tots els factors analitzats per a la totalitat de les Terres de l'Ebre, al temps que proposa objectius de qualitat específics.

1. **Costers de l'Ebre:** unitat formada pels costers que s'originen a la Terra Alta i les Garrigues Altes, i que descendeixen vers el riu Ebre. És un territori forestal amb alguns conreus als fons de vall, principalment d'oliveres. El complex nuclear d'Ascó és un dels elements més significatius del seu paisatge.
2. **Altiplà de la Terra Alta:** terreny de suaus ondulacions, és la unitat del paisatge que més ha evolucionat al darrer decenni per canvis en els conreus, d'olivera a ametller o vinya. Té 130 elements inclosos en el catàleg de Béns Culturals d'Interès Nacional.
3. **Serra del Tormo:** unitat de relleu abrupte però amb altituds moderades, amb les cingleres de la serra de la Figuera dominant el perfil paisatgístic. Hi ha nombrosos cultius abandonats amb marges de pedra seca.
4. **Riberes de l'Algars:** presenta un paisatge agroforestal, amb diversitat de conreus de secà, essent el més important en els darrers anys el de la vinya. Els nuclis mantenen la seva tipologia rural.
5. **Serres de Pàndols-Cavalls:** hi predomina el paisatge forestal i arbustiu, amb nombrosos elements de valor, com ara la muntanya de Santa Bàrbara, el convent de Sant Salvador d'Horta o el nucli antic de Prat de Comte.
6. **Cubeta de Móra:** paisatge pla i agrari, amb predomini dels conreus de regadiu de fruita dolça. Els nuclis urbans són compactes i segueixen la línia del riu o les vies de comunicació. El conjunt de Miravet i el riu Ebre són els elements que li donen més identitat.
7. **Baix Priorat:** paisatge agroforestal, amb predomini dels conreus a l'oest (vinya, olivera, avellaner, ametller) i presència d'arquitectura de pedra seca.
8. **Serra de Llaberia:** paisatge de muntanya mediterrània, de relleu abrupte, i cobert de vegetació, poc habitat, amb conreus localitzats a les valls interiors i importants fons escènics.
9. **Barrufemes:** unitat travessada de nord a sud pel riu Ebre, entre les serres de Pàndols i Cardò. Destaquen els nuclis de Pinell de Brai i Benifallet, així com els congostos del riu Canaletes.

Oliveres i ametllers al terme municipal de Pinell de Brai

- 10. Burgans:** unitat composta per petites parcel·les agrícoles, estructurades amb murs de pedra en sec, amb masos i casetes disseminades.
- 11. Muntanyes de Tivissa-Vandellòs:** paisatge de muntanya mediterrània de relleu agrest, cobert per vegetació en un 90% de la superfície, amb petits nuclis de població.

Bancals abandonats de pedra en sec a les muntanyes de Tivissa-Vandellòs

- 12. Serres de Cardó-Boix:** unitat de relleu abrupte, amb barrancs profunds, i bàsicament forestal, amb la vall de Cardó i el seu monestir com a principal valor paisatgístic.
- 13. Los Ports:** el fons escènic més visible de les Terres de l'Ebre, format per muntanyes de relleu molt abrupte, amb només dos nuclis de població, Paüls i Alfara de Carles.
- 14. Plana del Baix Ebre-Montsià:** format per planes on el 80% del sòl està dedicat a conreus de secà, predominantment d'olivera.

- 15. Paisatge fluvial de l'Ebre:** comprèn el riu Ebre i tots els usos que se'n deriven, com els canals de rec o les terrasses fluvials. Conviuen paisatges agrícoles molt ben conservats amb espais molt transformats per les infraestructures. Tortosa és el nucli de població més important.
- 16. Vessants de Tivenys-Coll de l'Alba:** paisatge típicament mediterrani de vessants suaus, estructurat per les oliveres i l'arquitectura en sec. Només hi ha un nucli, Tivenys, però es troben urbanitzacions disseminades per tota la unitat.
- 17. Litoral del Baix Ebre:** paisatge litoral amb nuclis que registren un fort procés d'urbanització i que contrasten amb els conreus agrícoles de l'interior.

L'Ametlla de Mar, poble d'origen pesquer

- 18. Serres de Montsià-Godall:** unitat de paisatge molt divers caracteritzat per dues serres paral·leles separades per una depressió i amb nuclis urbans amb un dinàmic procés de creixement.
- 19. Delta de l'Ebre:** unitat amb una importància natural indiscutible, amb el 40% de la superfície protegida, i amb predomini dels conreus d'arròs. Conté importants valors paisatgístics com ara el far de la Punta del Fangar o l'Encanyissada.

Camps d'arròs inundats al delta de l'Ebre

Paisatges d'atenció especial

El Catàleg dedica un capítol a alguns paisatges de les Terres de l'Ebre que mereixen una atenció especial, bé sigui per la seva singularitat o bé pel fet de necessitar mesures de preservació específiques.

- **El riu Ebre:** és l'element vertebrador d'aquestes comarques, a més d'un símbol paisatgístic de primera magnitud. El Catàleg apunta la necessitat de promoure una xarxa patrimonial vinculada al riu, recuperar-ne les façanes fluvials i la seva navegabilitat i reforçar-ne el vincle social i cultural de la població.
- **El cultiu de l'olivera:** predominant a la plana del Baix Ebre i al Montsià, és un paisatge encara rentable i representatiu del valor agrari i cultural. Cal impulsar nous usos relacionats amb aquest cultiu juntament amb una producció de qualitat, així com impulsar una xarxa d'oliveres històriques i preservar les construccions rurals associades al conreu de l'olivera.
- **Els paisatges de pedra en sec:** inclouen diverses mostres d'arquitectura rural de pedra en sec (cabanes, marges) vinculades al cultiu de l'olivera, els ametllers i la vinya, i cobreixen el 65% de les Terres de l'Ebre. El Catàleg insta a l'acord amb pagesos i ramaders per a consolidar aquest paisatge i assegurar que la producció sigui compatible amb la valorització d'aquests elements.

Cabana de pedra en sec als Ports

Olivera monumental a Ulldecona

- **L'escenari històric de la batalla de l'Ebre:** cada cop més integrat a l'imaginari col·lectiu de la població de les Terres de l'Ebre. Es proposa impulsar un projecte integral de recuperació del camp de batalla, basat en la preservació i la interpretació, creant itineraris i miradors, i vincular el paisatge de la Guerra Civil amb altres experiències de posada en valor d'espais històrics de batalles, tant a nivell europeu com mundial.

Monument a la Lleua del Biberó, serra de Pàndols

Trinxeres a Vilalba dels Arcs

Objectius i propostes

El Catàleg defineix, per a cada unitat de paisatge, un conjunt d'objectius de qualitat paisatgística. Per altra banda, també identifica cartogràficament, per a les diferents zones o elements del territori, quina mena d'objectius o d'estratègies serien les preferents per a la **protecció, gestió i planificació** del paisatge.

Així, per exemple, es proposa, entre moltes altres iniciatives, preservar l'encaix entre els espais oberts i els nous creixements en els espais de gran singularitat agrícola o de conjunt harmònic del delta de l'Ebre, la Foia d'Ulldecona, les terrasses fluvials des del pas de Barrufemes fins a Amposta, la Cubeta de Móra, el corredor Bot-Gandesa-Corbera, els avellaners de la Fatarella, els cirerers de Paüls, els conreus en fons de barranc d'olivera, els cítrics dels Prats d'Alcanar i el mosaic de cereal d'Arnes.

Es proposa també respectar els perfils dels nuclis encimbellats de Miravet, Paüls, Tivissa, Horta de Sant Joan i Arnes perquè constitueixen fites paisatgístiques. Altres propostes del Catàleg són l'elaboració de plans de recuperació paisatgística del polígon electroquímic de Flix, el complex nuclear d'Ascó, els polígons terciaris d'accés a Tortosa per la C-42, CEMEX, el polígon Catalunya-Sud, el polígon industrial de Campredó o el polígon industrial de la fusta de la Sènia, l'abocador de residus de Tivissa i el sector d'activitat econòmica de El Molló.

17 de novembre de 2009